

SÝKORA PARUKÁŘKA (*LOPHOPHANES CRISTATUS*)

Nápadná chocholka parukářky je stále patrná. Prsa a břicho jsou bělavě šedé, boky okrové, křídla a ocas tmavé. Naše parukářky jsou stálé. Průměrný rozptyl u ptáků kroužkovaných v prvním roce života a následně nalezených je pouze 2,69 km. Foto: Dušan Boucný

Robert Doležal

Kdyby vás někdo požádal, abyste vyjmenovali naše opeřence, jejichž hlavu zdobí chocholka, na kolik druhů byste si vzpomněli? Určitě by to byl chocholouš, snad by se k němu přidal dudek, možná by vás napadla ještě chocholačka, ale co dál? Jen málokdo by si vzpomněl na parukářku. Na rozdíl od zmíněných druhů jde přitom o nepoměrně početnějšího ptáka a naši jedinou sýkoru s nefalšovanou černobílou „parukou“, tedy chocholkou na temeni. Sýkora parukářka je velice zdobný druh, který může naší pozornosti unikat kvůli nenápadnému způsobu života vázanému na jehličnaté porosty a kvůli tomu, že není běžným návštěvníkem krmítek. Zkušenému pozorovateli ale neunikne její typický hlas, se kterým se v lese můžeme setkat po celý rok.

Rozšíření a početnost

Sýkora parukářka je druhem s evropským typem rozšíření a vyskytuje se v západní a střední Evropě s výjimkou Bretaně, Portugalska a jižního Španělska, na severu zasahuje do Dánska a na baltské pobřeží, na východ do východního Polska a na západní Ukrajinu, obývá celé Rumunsko až po Dunaj na jihu a také slovinské Alpy. Její areál se rozšiřoval se zaváděním jehličnatých lesů (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Evropa představuje přes 95 % celkového areálu sýkory parukářky s populací přesahující 6,1 milionů párů. V letech 1970–1990 byla tato populace stabilní a na většině míst zůstala stabilní či mírně vzrůstající i v letech

1990–2000. Citelný úbytek byl ale zaznamenán v Rusku, Francii a Švédsku, což se projevilo mírným celkovým poklesem (10 %), a proto byl tento druh přeřazen z kategorie druhů zabezpečených do ubývajících (BirdLife International 2004). Odhad početnosti sýkory parukářky na základě dat získaných v letech 2001–2003 v rámci mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR činil 80–160 tisíc hnízdních párů (ŠTASTNÝ a kol., 2006).

Prostředí a způsob života

Sýkora parukářka je výlučně lesním druhem vyskytujícím se především ve smrkových a borových lesích, které mohou být

někdy stinné a vlhké. Jedná se o biotop, ve kterém jiné druhy sýkor nehnízdí. Ve smíšených lesích hnízdí zřídka a mimo les se objevuje vzácně. Vyskytuje se víceméně souvisle po celém území ČR s výjimkou oblastí, ve kterých jehličnaté lesy chybějí. Přednost dává horským a podhorským lesům, ale setkat se s ní můžeme i v nížinných borech. Vystupuje i nad horní hranici lesa, v Krkonoších např. do výšky 1400 m n. m. Hnízdní hustota jen vzácně přesahuje 2 páry/10 ha (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Naši ptáci jsou stálí, k delším přesunům dochází pouze u mláďat v důsledku pohnízdňého rozptylu a hledání nových teritorií. U starých ptáků nebyly žádné přesuny zaznamenány (CEPÁK a kol., 2008).

Popis

Velikostí odpovídá sýkora parukářka modřince. Bělavá hlava má na temeni a tvářích šupinatý vzorek, který přechází na konci temene do špičaté vzhůru otočené chocholky, tvořené bělavě lemovanými černými pírky. Za okem je černá kresba podkovovitého tvaru, černá je také brada a hrdlo. Hlava je po stranách a v týle bělavá, dole černě lemovaná až ke skvrně na hrdle. Svrchní strana těla je šedohnědá až hnědá, spodina špinavě bílá. Pohlaví jsou stejně zbarvena, ale samec má větší chocholku. Mladí ptáci se podobají dospělým, mají kratší chocholku, matnější zbarvení, temeno mají tečkované a chybí jim šupinatý vzorek. V lese na sebe nejčastěji upozorní vábením, kdy po slabém *cici* následuje hlasité drnčivé a opakované *gyrrrrr*. Zpěv je cvrčivý, tichý a nenápadný (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Hnízdění a péče o mláďata

Páry, které mohou být soudržné i více let, obsazují svá teritoria po rozpadnutí menších zimních skupinek ptáků. Tok probíhá v korunách stromů a následně oba ptáci vyhledávají vhodné místo pro hnízdo, jehož okrsek pak obhajuje především samec. Hnízdem bývá již vytesaná dutina, kterou samice upravuje, nebo vytesává ve ztrouchnivělém dřevě dutinu novou. Hnízdit může také ve velkých dravcích hnízdech, hnízdech veverek, střízlíků, někdy v budkách nebo dírách v zemi. Převažují ale přirozené dutiny v pařezech a kmenech stromů nevyšoko nad zemí (průměrně 1,9 m). Hnízdo je složeno z me-

Parukářka má ve srovnání s ostatními sýkorami poměrně nízkou produkci mláďat, která je ale vyvážená vysokým procentem přežíváním.
Foto: Zdeněk Tunka

Na krmítku se parukářka objeví zřídka, pokud nejsou v okolí jehličnaté porosty. V zimě se dá přilákat na slunečnicová semínka. Přežití parukářky v zimě může záviset na zásobách potravy, kterou si nasbírala během hlavní sezóny. Na jaře jsou to semena jehličnanů, na podzim larvy hmyzu. Foto: Dušan Boucný

chu, lišejníků, lýka, trávy, srsti apod. Období hnízdění začíná koncem března a končí v polovině června a snůšku tvoří nejčastěji 6 (4–8) bílých vajíček s červenohnědými tečkami. Od snesení posledního vejce sedí na snůšce samice 13–16 dní, samec jí nosí potravu. Následná péče o mláďata trvá 17–22 dní, zprvu je krmí samice, později oba rodiče a ke konci jeden z rodičů téměř bez pomoci partnera. Průměrně bývá vyvedeno 5 mláďat, která se začínají sama krmít 8–20 dní po vyvedení. Rodinky setravávají pohromadě a asi týden po osamostatnění mláďat se rozpadají. Parukářky hnízdí jedenkrát do roka, ale část středoevropské populace (5–25 %) hnízdí dvakrát. První hnízdění nastává v 2. kalendářním roce života (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Potrava

V průběhu celého roku tvoří potravu sýkory parukářky hlavně hmyz a pavouci, na podzim a v zimě stoupá podíl rostlinné složky (především semena jehličnanů) až k 50 %. Potrava je lovena krátkým vzletem na kmen a větvě, sýkora se přitom zavěšuje na konce větví (64–98 % potravy), nebo potravu loví na zemi (2–36 %). V zimě bez sněhu získává asi 52 % potravy na zemi. Na zimu si vytváří zásoby hlavně rostlinné potravy (80 %), kdy si jednotlivá semena jehličnanů ukrývá mezi větvemi, za kůru, lišejníky apod. Živočišná potrava dospělých je tvořena pavouky (až 32 %), motýly (až 25 %, hlavně housenkami), brouky (až 19 %), dvoukřídlými (až 13 %), blanokřídlými (až 16 %, hlavně mravenci) a stejnokřídlými (lokálně až 84 %, hlavně mšicemi). V potravě mláďat převažují pavouci (až 37 %) a housenky motýlů (34 %), starší

mláďata jsou krmena i semeny (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Význam a ochrana

Sýkora parukářka je atraktivní druh, který může přispívat k potírání hmyzích škůdců ve smřčinách a borech, např. přezimujících stadií škůdců (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Její přítomnost v lesním porostu se dá chápat jako ukazatel jeho zdraví a celistvosti lesního ekosystému, jehož přirozenou součástí jsou staré kmene sloužící pro mnohé druhy jako hnízdiště a které zároveň poskytují útočiště pro různé druhy savců a bezobratlých. V Červeném seznamu ptáků ČR je sýkora parukářka zařazena v kategorii LC – druhů málo dotčených (ŠTASTNÝ a kol., 2006). Tento druh sice dává při hnízdění přednost přirozeným dutinám, ale někdy hnízdí i v budkách. Stejně jako např. u sýkory uhelníčka se jedná o malé sýkorníky o základních rozměrech dna 12 x 12 cm, výšce 23 cm, výšce vletového otvoru ode dna 18 cm a průměru vletového otvoru 26–28 cm. V obecné rovině je ochrana tohoto druhu, stejně jako všech volně žijících živočichů, podchycena Zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné zhlédnout na internetových stránkách autorů fotek www.birdphoto.cz.

*Autor:
Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz
E-mail: dodin@post.cz*